

ואור הנר יפה לבדיקה. בלילה אור הנר³¹ טפי מן היום.³² והכי איתא בירושלמי,³³ אמ' רב הונא כד הוינן בשתא³⁴ דסידרא, פי' במערות היינו מדליקין נרות, כשהם כהים היינו יודעים שהוא יום וכשהיו מבהיקין היינו יודעים שהוא לילה.³⁵

על המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא. תימא כיון דתלי טעמא משום דחמירא דידיה הוא אמאי נקט בי"ד אפי' בי"ג יתחייב

דהתם היינו וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם²⁴ כשהלך להתפלל על סדום,²⁵ ויחידי היה להתפלל בצינעא,²⁶ וראוי היה לו להקדים מן הלילה ולהתפלל כדכתי'²⁷ קדמתי בנשף,²⁸ אלא שאין לת"ח ליצא יחידי בלילה, [ו]ישכם אברהם דהכא היינו קרא דעקידה,²⁹ שהיו עמו נערי ויהיה יכול ליצא בלילה,³⁰ אלא שאין זריזין צריכים להקדים טפי מצפרא.

המצוות לגבי זריזות ואין שיעור להקדמתה, ואדרבא בלילה מהניא טובא. וכ"כ בתוס' ר"פ. ועיין מ"ש בזה באור חדש. 29 בראשית כב, ג. 30 ועוד כתבו בתוס' שלפנינו כאן, ובתוס' הרא"ש חולין שם, שבעקידה לא היה נמנע אברהם מלצאת יחידי בלילה משום ששלוחי מצוה אינם ניוקים. ועיין בהע' 26. ועיין לעיל ב, א ד"ה לעולם ומ"ש בהע' 11 שם. 31 נראה שחסר כאן: מבהיק. 32 וכן פירש"י בד"ה ואור הנר, ועי"ג בפירוש ר"ת. ולפיכך אם בא להקדים לבדוק לאור הנר ביום שלשה עשר מונעין אותו. ועיין מ"ש בזה באורך בחידושי רבינו דוד ד"ה אמר רב נחמן, ומ"ש בהערות שם. וראה צל"ח ושפת אמת. 33 פסחים פ"א ה"א. ומובא כאן בשינויי לשון. 34 בכתה"י מנוקד 'בשתא', ולא מצאנו חבר לנוסח זה לא בירושלמי ולא בראשונים המביאים אותו, וגם בכתה"י המלה מסומנת למעלה בשתי נקודות כנראה לסימן טעות, וקרוב לומר שהיה כתוב 'בוטתא' ונשתבש ל'בשתא' (וי"ו וטי"ת מחוברות ניראות כשי"ן). לפנינו בירושלמי הנוסח: 'כד הוינן ערקין כאלין בוטיתא דסדרא רבה'. ו'בוטיתא' היא מערה, ראה ערוך ע' בטט (ב) - (ועי"ג בערוך ערך גנת). ורבו השינויים בכתב מלה זו, ראה במסומן באהבת ציון וירושלים ובראשונים על אתר. ועיין בב"ר פרשה לא, יא, עמ' 283 במהד' תיאודור-אלבק ובש"ג שם. 35 מקורו בפי' ר"ת; ומובא בתוס' שאנץ ד"ה ואור, ובשאר"ר. וראה עוד

ד"ה שנאמר, עי"ב. 24 בראשית יט, כז. עיין בתוס' חולין צא, ב ד"ה מהכא שהעירו שברוב הספרים כתוב בחולין שם 'ויחבש את חמרו' (בראשית כב, ג) דהיינו קרא דעקידה, וכתבו שיש לגרוס שם 'וישכם אברהם בבקר אל המקום' וגו' (בראשית יט, כז). 25 שאחרי שלא מצא להם זכות בדין, חשב לבקש שם עליהם רחמים. וכ"פ בספורנו שם. אך עיין בברכות כו, ב שלמדו מפסוק זה שאברהם אע"ה תיקן שחרית. ועיין מ"ש בזה בפנ"י. 26 וכיון שיחידי היה שפיר מוכח מנה דלא יצא יחידי בלילה, שמשום שהיה יודע לא רצה לילך בלילה. משא"כ בקרא דעקידה. וכ"כ בתוס' ר"פ. ובתוס' שאנץ ובתוס' כתבו שיחידי היה כי לא היה רשאי שום אדם לראות במפלתם של סדום. ובתוס' חולין שם כתבו ב' הסברות. וכ"כ בתוס' הרא"ש חולין שם ד"ה ר' אבהו. ואם משום שלוחי מצוה, כתבו בתוס' שאנץ ובתוס' שבסדום לא היתה מצוה, ופירשו בתוס' יומא שם שלא רצה הקב"ה שישא בעדם רנה ותפילה. ורבינו בכל דבריו כאן לא דן מצד הא דשלוחי מצוה, ועיין לעיל הע' 22 ולקמן הע' 30. 27 תהלים קיט, קמו. וראה ברכות ג, ב. 28 בתוס' ר"פ הביא מתהלים קיט, סב: חצות לילה אקום ליהדות לך. וזאת כתב רבינו כלפי מה שהקשה קדם היכי דרוש שלא יצא ת"ח יחידי בלילה, שגם לא הקדים אברהם מן הלילה משום שאין זריזין צריכין להקדים טפי מצפרא. ופירש בסדום מיירי בתפילה, ותפילה אינה בגדר

השוכר לבדוק דאיסורא ברשותיה קיימא. ולדידיה איכא חשש שמא יאכלנו, ³⁹ אבל גבי משכיר ליכא איסורא דיכול לבטלו. ⁴⁰ ובעו למיפשט ממוזה, דאע"ג דחל על המשכיר חיוב מוזה קודם שהשכירו, חייב

המשכיר לבדוק מהאי טעמ'. ³⁶ ועוד קשיא מאי נפקא מינה דחמירא דידיה הוא הלא יכול לבטלו. ולא יעבור עליו. ³⁷ ונראה לפרש דחמירא דידיה ליל י"ד וחל עליו חיוב בדיקה קודם שהשכירו. ³⁸ או דילמא על

רבינו שנקט בטעם חיוב הבדיקה כפי שכתבו התוס' לעיל ב, א ד"ה אור בשם ר"י דאע"ג דסגי בביטול בעלמא החמירו חכמים לבדוק חמץ ולבערו שלא יבא לאוכלו. דלא כמ"ש רש"י בריש מכילתין שבדוקין את החמץ כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא; כי כיון שמבטל אינו שלו לעבור עליו. וכן היא השאלה כאן במשכיר בית לחבירו לענין חיוב בדיקה משום שמא יאכלנו, וחשש זה שייך בשוכר ולא במשכיר, או דילמא כיון שחל חיוב בדיקה על המשכיר שעה אחת קודם שהשכירו, תו לא פקע מיניה. אבל משום דחמירא דידיה אין לחייב את המשכיר שהרי יכול לבטלו ולא יעבור עליו. וכ"פ בתוס' ר"פ. (אלא ששם פירש דמירי בבטלו, ורבינו נקט משום שיכול לבטלו.) אלא שצ"ב, כיון שבאמת כבר חל חיוב בדיקה על המשכיר היאך הוא נפקע ממנו משום חשש השוכר. ופירש בתוס' ר"פ: 'או דילמא כיון ששכר' פקע מיניה חיוב וחל על השוכר, דכשם שהבית בא ליד השוכר, כך בא החיוב ליד השוכר'. ואפשר שכך מפרש גם רבינו אלא שקיצר. או שמא לדרכו זה בכלל הבעיא אם אמרינן כיון שחל החיוב על המשכיר תו לא פקע מיניה אם לא.

ויש מן האחרונים (עיין אור חדש ורש"ש) שפירשו צדדי השאלה אם החיוב לבדוק הוא כדי שלא יעבור עליו בכ"י, כסברת רש"י, ולכן על המשכיר לבדוק, או שהטעם הוא משום שמא יבוא לאוכלו, כסברת התוס'. ורבינו בודאי אינו מפרש כן. ועיין בשפת אמת שפירש הבעיא בין לסברת רש"י ובין לסברת התוס' הנ"ל, והשאלה היא על מי הטילו טורח הבדיקה, ע"ב. ולמסקנא החשש דשמא יבא לאכלו שייך דוקא בבעה"ב, כמפורש בדברי רבינו להלן שאם המפתח בידו בתורת פקדון אינו חייב בבדיקה. ועיין בפנ"י ובאו"ח. 40 עיין מ"ש בהערה ³⁷.

תניא סי' מג, ויבין שמועה לרשב"ץ כד, א. ³⁶ וכה"ק בתוס' שאנץ, בתוס' שלפנינו ובתוס' ר"פ. ועיין במיוחס לריטב"א סד"ה בעו שפירש הבעיא בשם רבותיו שהשכיר בית לחבירו ע"מ שיבוא השוכר לדור בו ב"ד, וכ"פ הר"ן, וכ"ה בש"ע או"ח ריש סי' תלו. ³⁷ וכ"כ בדבור הבא דגבי משכיר ליכא איסורא דיכול לבטלו. והיינו שאין לחייבו בבדיקה מטעם שהחמץ שלו, כיון שיכול להסיר קנינו ממנו בביטול. אבל יש לחייבו משום שבלייל י"ד כבר חל עליו חיוב בדיקה, ושוב אינו יכול להפקיעו ממנו לא בביטול ולא בהפקר, כמו שמפרש. ומיהו מן הסתם המשכיר מפקיר את חמצו כשמוסר המפתח ויוצא מן הבית, כמ"ש הטור בסוס"י תלו, והשוכר זוכה בו. והיינו שפסק רבינו בסימן ב בשוכר בית מחבירו ב"ד ואינו יודע אם הוא בדוק, שאם אין המשכיר בעיר חזקתו בדוק ומבטלו השוכר ודיו, וכן הלכה בטוש"ע סימן תלו ס"ב, ועיין במפרשי הש"ע שם. ועיין בחקת הפסח שם ס"ק ג.

ועיין בחי' רבינו דוד ד"ה המשכיר שדן בבעיא זו באורך. ושם העלה שמן התורה שניהם אינם עוברים בכ"י, זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו. וכן במאירי ובר"ן. ועיין מ"ש בהערות לרבינו דוד הע' ⁵¹. ויש מקום עיין בדברי המאירי שבתחילה כתב שהשוכר מבטל, שסתם הדברים שהמשכיר הקנהו לו אגב ביתו, ומיד אחרי כן כתב שאינו עובר מפני שאינו שלו. ושמא י"ל שאין השוכר רוצה לקנות קנין בגופו להשתמשות, ואינו קונה כי אם הזכות כדי לבטל. וצ"ע. ועיין בפמ"ג סי' תלו בא"א ס"ק ג שיי"א שבין השוכר ובין המשכיר שניהם קנו מן ההפקר ושניהם יכולים לבטלו. ³⁸ וכ"פ בשם ר"י בתוס' שאנץ, בתוס' ובחי' הר"ן; ועי"ג בתוס' ר"פ ובמיוחס לריטב"א. ³⁹ הנראה מדברי